

14. EGYIPTOM ÉS SZÍRIA KÜZDELME

Dániel: 11,5-15.

I. Az első páros kialakulása

Az 5. verstől kezdve, a Nagy Sándor hajdani birodalmából kialakult két utódállam áll a prófécia középpontjában. Az „Észak”-i és a „Dél”-i ország vagy király elnevezés Palesztina földrajzi fekvésének nézőpontjából van meghatározva. Északon Szíria, amely felett a Szeleukidák, Szeleukosz és utódai uralkodtak. Délen pedig Egyiptom, ahol a Ptolemaidák, vagyis Ptolemaiosz alakította ki birodalmát, és családja uralkodó dinasztiáját.

Dániel azt írja: *„Elhatalmasodék a déli király, de az ő vezérei közül is az egyik.”* (5. vers). A diadochosok közül Ptolemaiosz volt az, akinek uralkodása alatt (i.e: 314-284) virágzóvá és nagygyá lett Egyiptom. Ebben az időben még ő számított a legtekintélyesebbnek, a görög utódállamok között. Ebben valószínűleg az is segítette, hogy Egyiptom viszonylag távol volt, és távolesett Nagy Sándor birodalmának többi részétől.

Szeleukosznak viszont - aki ebben az időben Babilon helytartója volt - menekülnie kellett Antigonosz elől, mivel Antigonosz szerette volna újra egyesíteni egy uralkodó alatt Nagy Sándor birodalmát. Szeleukosz ekkor Egyiptomba menekült Ptolemaiosz védelme alá, aki rábízta hadseregének vezetését. Szeleukosz ebben a minőségében indított és vezetett hadjáratot Antigonosz fia (Demetrisz) ellen. Az egyiptomi király hadvezéreként győzelmes hadjáratokat vezetett, ezért neve mellé a Nikátor (Győző) melléknevet vette fel. A győzelmes hadjárat után Szeleukosz visszakapta, illetve visszavette magának Babilont, majd uralmát egyre inkább kiterjesztette annyira, hogy az utódállamok közül az övé lett a legnagyobb. Ilyen módon értendő az, amit Dániel mond: *„Elhatalmasodék a déli király, de az ő vezérei közül is egyik”* (5. vers). *„És ez hatalmat vesz rajta és uralkodik”* (5. vers), vagyis a déli királyon vesz hatalmat azáltal, hogy azon a területen, amit hadvezéreként elfoglalt, ott a saját királyságát alapította meg. *„Nagy uralkodás lesz az ő uralkodása”* (5. vers), mondja Dániel, és a történelem ezt tökéletesen vissza is igazolja.

Nagy Sándor birodalmából így alakult ki végül is a két ellenséges ország, amely Palesztina földrajzi fekvéséhez viszonyítva északon és délen helyezkedett el. Az egykori görög birodalomból ugyan több ország és királyság is kialakult, de üdvtörténeti szempontból csak Egyiptomnak és Szíriának van jelentősége és szerepe.

Majd Dániel azzal folytatja, hogy *„esztendők múlva szövetkeznek, és a déli király leánya az északi királyhoz megy, hogy békéltessen.”* (6. vers). Szeleukosz halála után annak unokája - II. Antiokhosz Theosz - háborúba keveredett Egyiptommal. A nyolc évig tartó háború alatt a helyzetet kihasználva Antiokhosz alattvalói fellázadtak,

különösen a parthusok és a baktrusok. Ez a belső válság rákényszerítette Antiokhoszt arra, hogy békét kérjen Egyiptomtól.

II. Ptolemaiosz Philadelphosz azonban csak úgy volt hajlandó békét kötni, ha a szíriai király kötelezi magát egy rendkívül lényeges dologban. Eddigi feleségét és attól való gyermekét megtagadja és eltávolítja magától. Ezután feleségül veszi Berenikét, az egyiptomi király lányát, és kötelezi magát arra, hogy a Berenikétől születendő fia lesz a trón örököse. Ez a fiú később meg is született, mint a trón jogos várományosa.

Az a cél, amit a két királyi család közötti házasság által szerettek volna megvalósítani, végül is nem tudott beteljesedni. Amikor II. Ptolemaiosz halálának híre eljutott Szíriába, Antiokhosz azonnal eltávolította magától Berenikét, és visszafogadta magához előző feleségét, Laodikét. Amikor Laodike ilyen módon újra biztosítva látta fia számára a trónt, akkor Ő is nagyon durva és kegyetlen lépésekkel próbálta ezt a helyzetet állandósítani. Férjét - aki ekkor még életének teljében volt - megmérgeztette, hogy ezután ne foszthassa meg fiát a tróntól. Később pedig az egyiptomi király lányát Berenikét és annak fiát is megölette, hogy fiával szemben ne legyen több vér szerinti várományosa a trónnak. Így teljesedett be az, amit Dániel jövendölt a 6. vers második részében: *„de a kar erejét meg nem tarthatja, és ő sem áll meg, sem az ő karja, hanem kiszolgáltatják őt és az ő kíséreit, és az ő nemzőjét és azt, aki őt egy ideig gyámolította”*.

Az idők múlásával azonban különös fordulatot vesz a történelem kereke. Dániel azt írja: *„De támad helyébe az ő gyökerének csemetéje közül... aki az északi király erősségeire tör, és megszállja és beveszi azokat.”* (7. vers). A *„gyökerének csemetéje”* meghatározással kapcsolatban több dolgot is figyelembe kell venni. A *„gyökér”* feltétlenül az elődökre visszautaló kijelentés. A Berenikével közös gyökérből támadó csemete nem lehet más, mint az ő testvére, aki III. Ptolemaiosz Euergetész névvel került Egyiptom trónjára, i.e: 246-221-ig. Ez a *„csemete”* viszont Bereniké *„helyébe támad”*, amivel azt jelzi a prófécia, hogy nem marad megbosszulatlanul az, amit Berenikével és gyermekével tettek Szíriában, az északi királyságban.

Amikor III. Ptolemaiosz hírét vette, hogy nővérét fiával együtt megölték, háborút indított Szíria ellen, hogy megbosszulja nővére halálát. Ezt a hadjáratot teljes siker koronázta, hiszen egész Szíriát és Mezopotámiát elfoglalta, és egészen Indiáig nyomult előre. Ekkor azonban hírét vette, hogy Egyiptomban lázadás tört ki, ezért kénytelen volt hazatérni, mielőtt az elfoglalt területeken megszilárdíthatta volna hatalmát. Így ez a visszavonulás bizonyos vonatkozásban vállalkozásának csődjét jelentette.

„És azoknak isteneit is bálványaikkal és drága arany és ezüst edényeikkel együtt fogságba viszi Egyiptomba.” (8. vers). Vagyis visszavonulása közben kifosztotta Szíria és Mezopotámia templomait és szentélyeit, így ez a zsákmány valamelyest kárpótolta a területi veszteség helyett. Eközben talált rá azokra a kincsekre is, amit még Círus fia Kambisesz zsákmányolt el az egyiptomi templomokból. Ezeknek az

egyiptomi kincseknek a visszaszerzéséért kapta III. Ptolemaiosz az „Euergetész” utónevét, ami annyit jelent, hogy „Jóttevő”.

A Kanopuszi Dekrétum, amely i.e. 328-ban keletkezett, a következőképpen emlékezik meg erről az eseményről: „És a szent szobrokat, melyeket a perzsák annak idején kihurcoltak az országból, - a király külföldi hadjárata során ismét visszahozta Egyiptomba, és visszaállította ugyanazokba a templomokba, ahonnan elvitték.” (S.D.A. Bib.Comm. 4. köt. 867. old.) Ez a hadjárat azt is eredményezte, hogy *„néhány esztendeig erősebb lesz, mint az északi király”* (8. vers).

II. A küzdelemben való kimerülés jelei

A 9. verstől újra fordul a kocka Szíria és Egyiptom küzdelmében, mert ettől kezdve látszólag már az északi király kerül inkább erőfölénybe, ezért a támadások is tőle indulnak. II. Szeleukosz megtámadta Egyiptomot, de súlyos vereséget szenvedett, ezért kénytelen volt üres kézzel visszatérni a hódító háborúból. Fiai szent örökségnek tartották azt, amit az apjuk nem tudott megvalósítani. Előbb azonban egymás közötti küzdelemben próbálták eldönteni a trónutódlás jogát. A testvérek közötti küzdelemből III. Antiokhosz került ki győztesen. Amikor sikerült megszilárdítania uralmát, akkor hozzáfogott a sereggyűjtéshez, hogy Egyiptom ellen indulhasson. Bár hatalmas sereget gyűjtött össze az Egyiptom elleni hadjáratához, mégis csúfos vereséget szenvedett IV. Ptolemaiosz Philopator hadseregétől i. e. 217-ben Raphiánál.

Ezek után az egyiptomi királyról azt mondja Dániel, hogy bár *„sok ezeret letipor; mégsem lesz hatalmas”* (12/b. vers). IV. Ptolemaiosz ugyanis sokkal lustább és könnyelműbb volt annál, semhogy kihasználja a Raphiánál elért győzelmének lehetőségeit és előnyeit. Kicsapongó és könnyelmű életvitele nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az ő uralkodása idején kezdett dinamikusan hanyatlani a Ptolemaidák dinasztájának napja, és kezdett széthullani Egyiptom, mint politikai hatalom. Talán éppen ilyen életmódja miatt történhetett meg az, hogy feleségével együtt titokzatos körülmények között meghalt, maga után hagyva a 4-5 éves fiú gyermekét, aki V. Ptolemaiosz Epiphanész néven követte őt a trónon.

Eközben III. Antiokhosz a belső ellenségeit legyőzve megerősítette és felszerelte hadseregét, és egyre jobban kiterjesztette hatalmát. Ilyen körülmények között kapta hírről IV. Ptolemaiosz halálát, és azt, hogy a csupán 4-5 éves gyermek király került trónra Egyiptomban (210-180). Ez a hír felébresztette reményét, hogy Egyiptommal most végre véglegesen elrendezheti hatalmi versengését. Ebben az időben ugyanis az ország és a hadsereg tényleges vezetőiként számba jöhető emberek egymással versengtek és küzdöttek azért, hogy ki legyen a gyermek király gyámja. Köztudott, hogy a kiválasztott személy a gyermek nevében korlátlan uralmat gyakorolhatott volna az országban.

Amikor tehát III. Antiokhosz elindul Egyiptom ellen – i.e. 201-ben, - akkor a prófécia szerint *„sokan támadnak a déli király ellen”* (14/a. vers). Egyik oldalról

Macedónia királya V. Philipposz is hadat üzent Egyiptomnak, mint Szíria szövetségese. Antiokhosz ugyanis szövetséget kötött V. Philipposz macedón királlyal, hogy a közösen elfoglalt egyiptomi területeket egymás között fogják elosztani.

Ugyanakkor a zsidók is most látták alkalmasnak a pillanatot arra, hogy kilépjenek az egyiptomi uralom fennhatósága alól. Ebben a politikai és hatalmi zűrzavarban azonban egy új politikai hatalom is szintérre lépett, hogy erőfölényét megvillantva átvegye az irányítás gyeplőjét a politikai arénában, és ez a hatalom Róma.

Az Egyiptom ellen induló erők nem számoltak Rómával. Róma éppen ekkor győzte le Karthagót, ezért nyugat felől Róma pozícióját biztosították a kierőszakolt békefeltételek. Róma tudatában volt hatalmi helyzetének, ismerte katonai fölényét, és ennek hangot adott a keleti vidékeken is.

III. Egy új szereplő feltűnése

A 14. vers második részét egy zárójeles közbeiktatásnak kell tekinteni, amely előre jelzi, hogy egy új hatalom készül a történelem színpadára lépni. *„A te néped erőszakos fiai is felkelnek, hogy beteljesítsék a látomást, de elhullanak.”* (14/b). Ennek a kijelentésnek az azonosítására különböző megoldásokat kínálnak a bibliamagyarázók. Egyesek a Makabeusok által vezetett zsidó lázadásokkal azonosítják, inkább azt hangsúlyozva, hogy a jövődőlésben arról van szó, hogy *„a te néped erőszakos fiai is felkelnek”*. Ellene szól viszont az, hogy a próféták látomásai között nem találunk egyetlen utalást sem, ami előre megjövendölte volna ennek a lázadásnak a bekövetkezését, pedig Dániel azt mondja, *„hogy beteljesítsék a látomást”* (14. vers).

Mások IV. Antiokhosz Epiphanész személyével és zsidó ellenes törekvéseivel azonosítják, mivel rá elmondható, hogy erőszakos volt Isten népével szemben. Viszont vele kapcsolatban sem találunk olyan jövődölést, amely előre jelezte volna jövetelét és azt, amit a zsidó néppel tett. Mindent figyelembe véve, egyedül a Római Birodalommal való azonosítás látszik elfogadhatónak.

A Római Birodalommal való azonosítás helyessége mellett több szempontot is megemlíthetünk. Mivel a következő versektől már a Római Birodalomra vonatkozó jövődölés leírása következik, ezért ezt a közbeiktatott mondatot a történelem színpadán bekövetkező változás előhírnökeként kezelhetjük. A 11. fejezetben részletezett magyarázatok a 2300 éves próféciával kapcsolatosak. Ezzel a próféciával kapcsolatban valóban elhangzik olyan jövődölés, amely szerint egy hatalom Isten népe ellen fog támadni, de egykor majd ő maga is megsemmisül: *„a várost és a szenthelyet elpusztítja a következő fejedelem népe; és vége lesz mintegy vízőzön által, és végig tart a háború, elhatározottat a pusztulás... és útálatosságok szárnyán pusztít, amíg az enyészet és ami elhatározottat, a pusztítóra szakad.”* (9,26-27.). A rómaiak valóban beteljesítették azt a látomást, amit róluk adott Isten ebben a kijelentésben.

A próféta kijelentését úgy is lehet érteni, hogy a te néped ellen támadó erőszakos fiak is felkelnek. Vagyis az előzőek háttérén csak így lehet érteni, mivel a zsidó felkelésre vonatkozóan nincs jövődőlés. Rómára viszont teljesen ráillik az, hogy „erőszakos”, mert valóban ilyen volt, és Dánielnek is így lett bemutatva előző látomásaiban. *„A negyedik állat negyedik ország lesz e földön, amely különb lesz minden országnál, és megeszi az egész földet, és eltapodja és szétzúzza azt”* (7,23.).

Ez a Rómára vonatkozó közbeiktatás azért került ide a 14. versbe, mert Rómát is az Egyiptom ellen támadók közé kell sorolni. Viszont azért van külön említve a többiektől, mert Róma először még „békés szándékot mutat” (17. vers) Egyiptommal szemben. Azt a látszatot kelti, hogy Egyiptom védelmében lép a küzdőtérré. Vállalja az Egyiptom ellen támadó hatalmakkal szemben az ország védelmét. Az ország és a királyság védője jogán önmagát nevezi ki a gyermek király gyámjának.

A valóságban így biztosítja magának azt a lehetőséget, amely által Egyiptomot megszállhatja, hogy később uralma alá kényszerítse. Róma azonban nemcsak az egyiptomiak felé mutatja ezt a „békés szándékot”, hanem ilyen szándék hangoztatásával siet a görög városok megsegítésére is, hogy megvédje őket Szíria és Macedónia támadásaival szemben i.e: 196-ban. Ötven évvel később a görögöknek is meg kellett tapasztalniuk azt, hogy Róma csak mutatja a békés szándékot, de az igazi szándékai egyáltalán nem békések. Egy órányira attól a helytől, ahol i.e. 196-ban a római consul kihirdette a görög városok szabadságát, ugyanez a Róma lázadás ürügyén földig romboltatta Korinthosz gyönyörű városát i.e. 146-ban.

Ha tehát a 14. vers második részét csak egy zárójeles megjegyzésnek tekintjük, Rómára alkalmazva, akkor teljesen egyértelművé válik, hogy a 15. versben újra folytatódik az előző események története. Így már nem okoz nehézséget a 15. versben jelölt északi király azonosítása. Ez a király III. Antiokhosz volt, aki ekkor Egyiptom elleni hadjáratában valóban sorba foglalta el az „erődített város”-okat. Elfoglalta azokat a városokat, amelyek az akkori világ kereskedelmi és politikai országútjának kulcspontjában voltak. Elfoglalta és megszállta Gázát és Szidont.

Miután elfoglalta Gázát is, olyan erősnek érezte magát, hogy elhatározta, megtámadja Attakost, Pergamum királyát is, és elfoglalja Kis-Ázsiát. Akármilyen válogatott sereggel vonultak is fel ellene, senki sem tudta megállítani hódító szándékában. Már-már ott tartott, hogy teljesen birtokába jut a régi nagysándori birodalomnak. Ehhez már csak Macedónia és Egyiptom visszahódítása hiányzott. Emberileg minden reménye meg volt ahhoz, hogy most végre Egyiptomot is hozzácsatolhatja birodalmához.

Miközben III. Antiokhosz így el volt foglalva, Róma kinevezte magát az egyiptomi gyermek király gyámjának és védnökének, ami azonban nem jelentette azt, hogy az egyiptomi seregek megsegítésére sietett volna. Nagyon okos politikával engedte azt, hogy III. Antiokhosz az Egyiptom elleni harcaiban mind jobban elgyengüljön. Eközben természetesen Egyiptom ereje is egyre jobban felőrlődött, és Rómának

éppen ez volt a reménye és a célja. Amikor a két küzdőfél megfelelően kimerítette önmagát és egymást, Róma akkor lépett közbe, és támadta meg észak királyát, Antiokhoszt.

Ezt a közbelépést Dániel próféta nagyon jellegzetes szóval fejezi ki, „*rátört*” (16. vers), mint a lesben álló oroszlán, amely éppen ráveti magát az áldozatára. Ettől a pillanattól kezdve teljesen Róma uralta a küzdőteret. „*És az, aki reárört, a maga tetszése szerint cselekszik, és senki sem lesz, aki ellene álljon.*” (16/a. vers).

A római légiók csapásaitól – i.e. 196-tól-190-ig - szinte teljesen megsemmisül III. Antiokhosz serege. I.e. 188-ban egy Rómával kötött békeszerződésben kötelezi magát III. Antiokhosz, hogy katonáitól teljesen kiűríti Kis-Ázsiát, visszavonul Taurus mögé, 15.000 talentom hadisarcot fizet, és korlátozni fogja hadseregét. Így gyengült el végleg a Szeleukidák birodalma és hatalma, hogy végül i.e: 135 táján a párthuszok csapásai alatt végleg megszűnjön.